

اثربخشی آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی بر جهت‌گیری گفت‌و شنود و جهت‌گیری همنوایی در زنان متقاضی طلاق

Effectiveness of Imago Therapy-Based Skills Training on Conversational Orientation and Compliance Orientation in Divorced Women

Zahra Khansari

Ph.D. Student of Psychology, Department of Psychology, Neyshabur Branch, Islamic Azad University, Neyshabur, Iran.

Hassan Toozandehjani*

Associate Professor, Department of Psychology, Neyshabur Branch, Islamic Azad University, Neyshabur, Iran. h.toozandehjani@ymail.com

Ahmad Zende del

Assistant Professor, Department of Psychology, Neyshabur Branch, Islamic Azad University, Neyshabur, Iran.

زهرا خوانساری

دانشجوی دکتری روانشناسی، گروه روان شناسی، واحد نیشابور، دانشگاه آزاد اسلامی، نیشابور، ایران.

حسن توزنده جانی

(نویسنده مسئول)

دانشیار، گروه روان شناسی، واحد نیشابور، دانشگاه آزاد اسلامی، نیشابور، ایران.

احمد زنده دل

استادیار، گروه روان شناسی، واحد نیشابور، دانشگاه آزاد اسلامی، نیشابور، ایران.

Abstract

The aim of the present study was to determine the effectiveness of training skills based on imago therapy on communication orientation and conformity orientation in women seeking a divorce. The present study was a semi-experimental study with a pre-test-post-test design, a control group, and a one-month follow-up period. The statistical population was made up of all the women applying for divorce in 2021-2022, among whom 30 people (15 people in each group) were selected as a sample and randomly placed in two experimental and control groups. Data were collected using Koerner and Fitzpatrick's Communication Patterns Scale (CPQ) (1990). The intervention of training skills based on imago therapy was carried out during 8 sessions of 90 minutes once a week, But the control group did not receive any intervention. The research data were analyzed by mixed variance analysis (with repeated measurements). The findings showed that the effectiveness of training skills based on imago therapy, conversational orientation, and conformity orientation are effective in women applying for divorce ($p < 0.05$). Also, the effect of basic skills training on imago therapy on dialogue and conformity orientation was stable ($P < 0.05$). It can be concluded that the activity of skills based on imago therapy is effective in increasing the orientation of dialogue and listening and reducing the orientation of conformity in adultery-seeking a divorce.

Keywords: *Imago therapy-based skills training, dialogue orientation, compliance orientation.*

چکیده

هدف از پژوهش حاضر تعیین اثربخشی آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی بر جهت‌گیری گفت‌و شنود و جهت‌گیری همنوایی در زنان متقاضی طلاق بود. پژوهش حاضر نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه گواه و دوره پیگیری یک ماهه بود. جامعه آماری را کلیه زنان متقاضی طلاق در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۰ تشکیل دادند که از بین آنها به صورت در دسترس ۳۰ نفر (هر گروه ۱۵ نفر) به عنوان نمونه انتخاب شدند و به صورت تصادفی در دو گروه آزمایش و گواه جایگذاری شدند. داده‌ها با استفاده از مقیاس الگوهای ارتباطی کوثرنر و فیتزپاتریک (CPQ) (۱۹۹۰) جمع آوری شد. مداخله آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی طی ۸ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای هفته‌ای یکبار انجام شد؛ اما گروه گواه هیچ مداخله‌ای را دریافت نکردند. داده‌های پژوهش، به روش تحلیل واریانس آمیخته (با اندازه‌گیری مکرر) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی بر جهت‌گیری گفت‌و شنود و جهت‌گیری همنوایی در زنان متقاضی طلاق موثر است ($p < 0.05$). همچنین تأثیر آموزش مهارت‌های مبانی بر ایماگو درمانی بر جهت‌گیری گفت‌و شنود و جهت‌گیری همنوایی پایدار بود ($P < 0.05$). نتیجه‌گیری می‌شود آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی بر افزایش جهت‌گیری گفت و شنود و کاهش جهت‌گیری همنوایی در زنان متقاضی طلاق موثر است.

واژه‌های کلیدی: *آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی، جهت‌گیری گفت و شنود، جهت‌گیری همنوایی.*

خانواده، مهم‌ترین نهاد جامعه و شکل‌دهنده استعدادها و شخصیت آدمی است (پارکر^۱ و همکاران، ۲۰۲۲). در سیستم خانواده عواملی از قبیل مطلوبیت، رضایت، خشنودی، کیفیت و کارکرد بهینه خانواده، عوامل بسیار مؤثری هستند که موجب شکوفایی، رشد و پیشرفت اعضای خانواده می‌گردند (نوماواتی و حسن^۲، ۲۰۲۲). شیوهایی که زوجین بر سر اختلاف‌های خود به توافق می‌رسند و خود را با نیازهای یکدیگر جهت ایجاد نقش‌های مکمل تطبیق می‌کنند، می‌تواند پایداری زندگی زناشویی و انعطاف‌پذیری آن را در برابر شرایط زندگی پیش‌بینی کند (راموس^۳ و همکاران، ۲۰۲۲). در خانواده کنش متقابل اعضاء، ایفای نقش خانوادگی، حل مشکل و ایجاد روابط عاطفی سالم از اهمیت مهمی برخوردار است و خانواده‌ای که از صمیمیت و صفای لازم و حیاتی که برای سلامت خانواده لازم است برخوردار باشد، به‌طوری که علاقه و تعاون، بین اعضای آن حاکم باشد و شخصیت هر کس مورد احترام قرار گرفته و نیازهای اساسی هر فرد در داخل خانواده برآورده شود جدایی عاطفی بین اعضاء پدید نخواهد آمد (اردانی، ۱۳۹۹).

در این میان لازمه تقویت زندگی خانوادگی، ثبات و دوام آن و نوع نگرش و طرز تعامل و الگوهای ارتباطی^۴ زوجین است (گوساکووا^۵ و همکاران، ۲۰۲۱). پژوهش دوگال^۶ و همکاران (۲۰۲۱) نشان داد که الگوهای ارتباطی، یکی از پیش‌بینی‌کننده‌های تعارض‌های زناشویی و کیفیت روابط بین فردی زوجین است. الگوهای ارتباطی با آشننگی عاطفی (الکاید^۷ و همکاران، ۲۰۲۱)، رفتارهای پرخاشگرانه و زورمندانه نسبت به دیگران (رفاهی و همکاران، ۲۰۲۰)، حرمت نفس پایین (سزنیتمن^۸ و همکاران، ۲۰۱۹) نارسایی در مهارت‌های اجتماعی (شائو^۹ و همکاران، ۲۰۲۲) همراه گردیده و تصویر پیچیده‌ای از روابط بین فردی را نمایان می‌سازند. در طول سه دهه گذشته، جهت بررسی الگوهای ارتباطی، تحقیقات بسیاری در زمینه‌های مختلف و در فرهنگ‌های مختلف انجام شده است. الگوهای ارتباطی یا شیوه‌های بیان افکار و احساسات افراد در هر خانواده‌ای و محیطی متفاوت است. با شناخت این الگوها، شناخت جنبه‌های مختلف عملکرد افراد تسهیل می‌گردد (هاستاساری^{۱۰} و همکاران، ۲۰۲۲). کوئرتر و فیتزپاتریک^{۱۱} (۱۹۹۷) چهار الگوی ارتباطی را بر اساس دو مؤلفه گفت‌و شنود^{۱۲} و جهت‌گیری هم‌نوایی^{۱۳} معرفی کرده‌اند (گتینگز و مک نالی^{۱۴}، ۲۰۲۱). جهت‌گیری هم‌نوایی در ارتباطات به معنای روابطی است که بر همسانی نگرشی، ارزشی و اعتقادی تأکید دارد (جیائو^{۱۵}، ۲۰۲۱). افراد دارای جهت‌گیری هم‌نوایی بالا، در تعاملات بین فردی، از همسانی و همگنی در اصول اعتقادی و نگرشی بهره‌مند هستند. چنین افرادی دارای حداقل تعارضات بین فردی می‌باشند؛ در مقابل، افراد با جهت‌گیری هم‌نوایی پایین از ناهمگنی ارزشی و نگرشی و در نتیجه تعارضات بالای بین فردی را دارا هستند (بیوان^{۱۶} و همکاران، ۲۰۲۱). جهت‌گیری گفت‌و شنود در الگوی ارتباطی افراد به معنای وسعت و مدت‌زمان تعاملات بین فردی است. افراد و خانواده‌های با جهت‌گیری گفت‌و شنود بالا، دارای شرایطی هستند که دیگران را به اظهار نظر و شرکت در تعاملات تشویق می‌کنند و به استقبال ایده‌های جدید می‌روند (هوویک^{۱۷} و همکاران، ۲۰۲۱).

مشکلات زناشویی بدون حمایت و بدون درمان باگذشت زمان بدتر شده و در درازمدت می‌تواند اثرات منفی فراوانی بر عملکرد ذهنی

- 1 - Parker
- 2 - Nurmawati, Hasan
- 3 - Ramos
- 4 - Communication patterns
- 5 - Gusakova
- 6 - Dugal
- 7 - Alkayed
- 8 - Sznitman
- 9 - Shaw
- 10 - Hastasari
- 11 - Koerner, Fitzpatrick
- 12 - Conversation orientation
- 13 - Conformity orientation
- 14 - Gettings, McNallie
- 15 - Jiao
- 16 - Bevan
- 17 - Hovick

این افراد بر جا گذارد (نوی شرای^۱، ۲۰۲۱). اشکال مختلفی از درمان‌های روان‌شناختی برای این افراد وجود دارد. یکی از درمان‌هایی که در سال‌های اخیر مورد استفاده قرار گرفته است روان‌درمانی مبتنی بر ایماگوتراپی است (نپ^۲، ۲۰۲۲). ایماگر درمانی نظریه‌ای یکپارچه است و فرایندی است در جهت کار با زوجین، والدین، کودکان، کارکنان مشاغل و دیگر افرادی که در جستجوی بهبود بخشیدن روابطشان هستند (کرامر^۳، ۲۰۲۲). تصویرسازی ارتباطی برنامه آموزش و درمان را برای کمک به زوجین در جهت اصلاح روابطشان ترکیب می‌کند (لوکوئت و مورو^۴، ۲۰۱۸). هدف از تصویرسازی ارتباطی این است که ذهن خودآگاه خود را با راهکارهای ذهن ناخودآگاه هم‌تراز کند و به مراجع کمک کند که روابط آگاهانه، صمیمانه و متعهدانه را توسعه دهد. این فرآیند انتقال نمی‌تواند به‌تنهایی و خودآگاه رخ دهد. مهارت‌های خاص و فرآیندهایی لازم است که نیاز است روزانه تمرین شوند تا یک رابطه ناخودآگاه را به خودآگاه تبدیل کند (پنواردن^۵، ۲۰۲۱). این درمان با تمرکز بر ریشه‌های ناراضیتی و ترمیم جراحات به وجود آمده سعی دارد زوجین را در بازیابی رضایت زناشویی یاری رساند (چلرت^۶ و همکاران، ۲۰۱۷). قدرت نظریه ایماگوتراپی در این است که نخست به زوجها در مورد چگونگی و چرایی بروز تعارضات آموزش می‌دهد و سپس ابزارها و فن‌هایی برای حل‌وفصل این تعارضات در اختیار زوجین قرار می‌دهد (هولیمن^۷ و همکاران، ۲۰۱۶). نتایج پژوهش‌های نپ (۲۰۲۲)، نوی شرای (۲۰۲۱)، لوکوئت (۲۰۱۷) و هندریکس و همکاران (۲۰۱۵) نشان داد که ایماگو درمانی می‌تواند در بهبود الگوهای ارتباطی در زوجین موثر باشد.

امروزه طلاق مانند ازدواج امری عادی تلقی می‌شود و آمار و ارقام نشان می‌دهد که ایران چهارمین کشور پر طلاق دنیاست (محنایی و همکاران، ۱۳۹۸). زوجین متقاضی طلاق دارای ضعف‌هایی در الگوهای ارتباطی هستند، لذا ضرورت دارد که به زوجین در بهبود روابط زناشویی کمک شود. علاوه بر آن پژوهش‌های اندکی درباره اثربخشی آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی بر ویژگی‌های روان‌شناختی زنان متقاضی طلاق به‌ویژه بر الگوهای ارتباطی انجام شده است. در نتیجه با توجه به آمار بسیار بالای طلاق، پیشینه پژوهشی اندک درباره آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی، مشکلات فراوان زنان متقاضی طلاق و ضرورت کمک‌های شناختی و روان‌شناختی به آن‌ها، پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی بر جهت‌گیری گفت‌و شنود و جهت‌گیری همنوایی در زنان متقاضی طلاق است.

روش

پژوهش حاضر از نوع نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون، پس‌آزمون با گروه کنترل و مرحله پیگیری یک ماهه بود. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه زنان متقاضی طلاق بود که جهت استفاده از خدمات روان‌شناختی در آبان ۱۴۰۰ لغایت بهمن‌ماه ۱۴۰۰ به کلینیک‌های روان‌شناسی و مراکز تخصصی ازدواج (تحت پوشش سازمان بهزیستی) در شهر سبزوار مراجعه کرده بودند. نمونه این پژوهش شامل ۳۰ نفر از زنان متقاضی طلاق بود که به‌صورت در دسترس انتخاب شدند. سپس، از میان نمونه پژوهش به‌طور تصادفی ۱۵ نفر در گروه گواه و ۱۵ نفر در گروه آزمایش (آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی) جایگزین شد. ملاک‌های ورود زنان به پژوهش شامل متقاضی طلاق و سطح تحصیلات حداقل دیپلم و اعلام رضایتمندی شرکت در جلسات درمان و ملاک‌های خروج عبارت بودند از غیبت بیش از دو جلسه، عدم همکاری در طول جلسات درمانی و انصراف از ادامه پژوهش بود. گروه گواه شامل زنانی بودند که مداخله‌ای در فرایند پژوهش دریافت نکرده و در لیست انتظار برای دریافت مداخله بودند. قبل از اجرای جلسات درمان آزمودنی‌های هر دو گروه از طریق پرسشنامه الگوهای ارتباطی مورد ارزیابی قرار گرفتند. سپس گروه آزمایش تحت مداخله ۸ جلسه‌ای و بر اساس جلسات ۹۰ دقیقه‌ای هفته‌ای یک‌بار به‌صورت جلسات حضوری قرار گرفتند. پس از پایان جلسات مداخله، شرکت‌کنندگان هر دو گروه مجدداً با ابزار پژوهش مورد ارزیابی قرار گرفتند و بعد از گذشته یک ماه نیز پیگیری صورت گرفت. لازم به ذکر است که کلیه ملاحظات اخلاقی پژوهش رعایت گردید، از جمله این که به زنان شرکت‌کننده در پژوهش اطمینان خاطر داده شد کلیه اطلاعات پژوهش به صورت محرمانه نزد پژوهشگر باقی می‌ماند و از این

1 - Noy-Sharav

2 - Knapp

3 - Kramer

4 - Luquet, Muro

5 - Penwarden

6 - Gehlert

7 - Holliman

اثربخشی آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی بر جهت‌گیری گفت‌وگوشنود و جهت‌گیری هم‌نوایی در زنان متقاضی طلاق
Effectiveness of Imago Therapy-Based Skills Training on Conversational Orientation and Compliance Orientation ...

اطلاعات صرفاً جهت ارزیابی پژوهشی استفاده می‌شود. کلیه زنان شرکت‌کننده در گروه گواه پس از اتمام مراحل پژوهش، در آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی به طول ۸ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای شرکت کردند. داده‌های حاصل از پژوهش با استفاده از SPSS ویراست ۲۶ و روش آماری تحلیل واریانس آمیخته (با اندازه‌گیری مکرر) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

ابزار سنجش

پرسشنامه الگوهای ارتباطی^۱ (CPQ): پرسشنامه الگوهای ارتباطی خانواده توسط ریچی و فیتزپاتریک^۲ در سال (۱۹۹۰) ساخته شده است. این پرسشنامه دارای ۲۶ ماده است که ۱۵ ماده‌ی اول آن اختصاص به بعد گفت‌وگوشنود دارد و ۱۱ گویه بعدی مربوط به هم‌نوایی است. نمره‌گذاری در طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از کاملاً موافق (۵) تا کاملاً مخالف (۱) انجام می‌شود. نمره بیشتر در هر بخش به این معنا است که آزمودنی استنباط می‌کند در خانواده او جهت‌گیری گفت‌وگوشنود یا هم‌نوایی بیشتری وجود دارد. ریچی و همکاران (۱۹۹۰) در مطالعه‌ای مقدار آلفای کرونباخ زیرمؤلفه جهت‌گیری هم‌نوایی را ۰/۸۹ و مقدار آلفای کرونباخ زیرمؤلفه جهت‌گیری گفت‌وگوشنود را در دامنه ۸۴ تا ۰/۹۲ گزارش کردند (فیتزپاتریک، ۲۰۰۴). کوئرنر و همکاران (۲۰۰۲) روایی محتوایی که از طریق شاخص روایی محتوا (CVI=۷۹ و CVR=۴۹)، ملاکی (۲=۰/۵۹) و روایی افتراقی با پرسشنامه سازگاری متقابل اسپانیر (۱۹۷۶) از طریق همبستگی پیرسون ۰/۲۶- گزارش شد که حاکی از روایی مطلوب این پرسشنامه است. در ایران کوروش نیا و همکاران (۱۳۸۶) پایایی ابزار را به روش آلفای کرونباخ برای بعد گفت‌وگوشنود ۰/۸۷ و برای بعد هم‌نوایی ۰/۸۱ به دست آورده است. همچنین از طریق تحلیل عامل اکتشافی، ساختار دوعاملی جهت‌گیری گفت‌وگوشنود جهت‌گیری هم‌نوایی را مورد تأیید قرارداد. در مطالعه‌ی وی عامل جهت‌گیری گفت‌وگوشنود و عامل جهت‌گیری هم‌نوایی به ترتیب ۲۴/۹۱ و ۱۲/۵۲ درصد از واریانس کل آزمون را تبیین کرده است. علاوه بر این، در پژوهش وی ضریب همبستگی عامل جهت‌گیری گفت‌وگوشنود و جهت‌گیری هم‌نوایی با نمره کل به ترتیب ۰/۷۵ و ۰/۴۴ گزارش شد. در پژوهش حاضر نیز به منظور تعیین پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید. ضریب آلفای کرونباخ در مورد جهت‌گیری گفت‌وگوشنود، ۰/۸۳ و در مورد جهت‌گیری هم‌نوایی ۰/۹۰ محاسبه شد.

آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی: محتوای مداخله ایماگو تراپی توسط هندریکس طراحی و روایی آن توسط امینی خوئی و همکاران (۱۳۹۳) تأیید شد که هدف و محتوای آن به تفکیک جلسات در جدول ۱ ارائه شد.

جدول ۱. هدف و محتوای آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی به تفکیک جلسات

جلسه	هدف	محتوا
جلسه اول	آشنایی، توضیح روش و بیان اهداف	معرفی اعضا، بیان مقررات و قوانین جلسات، تشریح اهداف زوج‌درمانی به روش ایماگو تراپی، توصیف مختصر ایماگو تراپی و تشریح نقش ایماگوها در نحوه ارتباط زوجین
جلسه دوم	برنامه‌ریزی برای روابط آینده	آشنایی زوجها با ویژگی‌های مثبت افراد مهم زندگی، برنامه‌ریزی برای روابط مناسب با همسر در آینده، بررسی امکان پیشرفت در روابط با همسر و آشنایی با نظرات وی و یافتن زمینه مشترک
جلسه سوم	افزایش خودآگاهی	بررسی خاطرات گذشته، کشف ناکامی‌های دوران کودکی و نحوه واکنش به آن‌ها، پرورش تصویر ذهنی مثبت، استفاده از روش بازگشت به خانه کودکی و مرور خاطرات، نوشتن ویژگی‌های مثبت و منفی والدین و تأثیر آن بر فرد و تعیین نیازهای کودکی و احساسات منفی
جلسه چهارم	شناخت همسر	شناخت عمیق همسر و تأثیر آن بر روابط فعلی زناشویی، استفاده از روش بیان ویژگی‌های مثبت و منفی همسر، مقایسه همسر با تصویر ذهنی خود و تأثیر آن بر فرد
جلسه پنجم	آشنایی با نیازها و آسیب‌های یکدیگر	آشنایی با نیازهای مختلف همسر، آگاهی از آسیب‌های متفاوت همسر و نحوه برخورد با نیازها و آسیب‌های یکدیگر
جلسه ششم	تجدید خاطرات عاشقانه و بهبود روابط	ایجاد منطقه امن و افزایش صمیمیت و التیام زخم‌های عاطفی زوجین، مرور رفتارها و خاطرات خوب گذشته، تعیین روش‌های فعلی خشونت‌کردن همسر، مشخص کردن نیازها و آرزوهای برآورده نشده، ارائه هدیه‌های غیرمنتظره و انجام فعالیت‌های تفریحی و لذت‌بخش مشترک

1 - Communication Patterns Questionnaire

2 - Ritchie & Fitzpatrick

جلسه هفتم	تخلیه خشم و هیجان‌های منفی	بیان و تخلیه خشم در یک محیط امن و سازنده باهدف کاهش و حل رنجش‌های گذشته و التیام زخم‌های عاطفی، تمرین تخلیه خشم و آموزش روزهای مهار خشم
جلسه هشتم	جمع بندی مباحث	مرور اهداف جلسات قبل، جمع‌بندی محتوی جلسات قبل، تأکید بر تلاش جهت حفظ و تداوم تغییرات مثبت و دریافت بازخورد از شرکت‌کنندگان

یافته‌ها

میانگین سن گزارش شده برای نمونه پژوهش حاضر به تفکیک گروه‌ها؛ برای گروه آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی $35/3 \pm 3/83$ و در گروه گواه $34/9 \pm 2/9$ گزارش شد. حداقل سن شرکت‌کنندگان در این پژوهش ۲۶ و حداکثر سن ۴۰ گزارش شد. همچنین با توجه به سطح معناداری بزرگ‌تر از ۰/۰۵؛ تفاوت معناداری بین دو گروه از یکدیگر وجود نداشت و سه گروه از نظر سن همگن بودند. نتیجه یافته‌های توصیفی پژوهش به تفکیک سه مرحله پژوهش در سه گروه در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۲. مقایسه میانگین و انحراف معیار نمرات جهت‌گیری گفت‌و شنود و همنوایی در بین دو گروه و در سه زمان قبل و بعد از مداخله و پیگیری

گروه	قبل از مداخله		بعد از مداخله		پیگیری
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	
آزمایش	۲۱/۸	۲/۹۲	۳۰/۷	۲/۱۵	۳۰/۰۶
	۴۱/۸	۶/۱۴	۳۳/۱	۴/۷۹	۳۲/۸
	۲۲/۶	۳/۶۰	۲۲/۹	۳/۳۰	۲۲/۴
گواه	۴۱/۲	۳/۵۱	۴۱	۳/۴۶	۴۱/۱

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود نمرات پس‌آزمون و پیگیری گروه آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی بر جهت‌گیری گفت‌و شنود و جهت‌گیری همنوایی زنان زنان متقاضی در مقایسه با پیش‌آزمون بهبود یافته است، اما روند میانگین نمرات گروه گواه تقریباً ثابت بوده است که این به نوعی نشان می‌دهد که درمان موثر است. البته برای سنجش معنادار بودن این تفاوت‌ها باید از آزمون‌های آماری مناسب استفاده شود. به همین منظور پس از بررسی مفروضه نرمال بودن، همگنی واریانس‌ها و همگنی ماتریس کوواریانس‌ها از آزمون تحلیل واریانس اندازه‌گیری مکرر آمیخته استفاده شد که نتایج آن در ادامه ارائه می‌شود.

نتایج آزمون شاپیرو ویلک جهت بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها و به عنوان یکی از پیش‌فرض‌های تحلیل اندازه‌گیری مکرر نشان داد که در سطح معناداری ($p > 0/05$) داده‌های جمع‌آوری شده، در همه متغیرهای گروه آزمایش و گواه نرمال است و پیش‌فرض طبیعی بودن یا همان پارامتریک بودن داده‌ها رعایت شده است. نتایج آزمون لوین جهت بررسی همگنی واریانس به عنوان یکی از پیش‌فرض‌های تحلیل واریانس آمیخته نشان داد نتایج به دست آمده برای متغیر جهت‌گیری گفت‌و شنود ($F = 1/56$ و $P = 0/061$) و جهت‌گیری همنوایی ($F = 2/17$ و $P = 0/131$) بود و چون مقدار P از ۰/۰۵ بزرگ‌تر است از مفروضه همگنی واریانس‌ها تخطی صورت نگرفته است. همچنین پژوهش حاضر که به دنبال تعیین اثربخشی آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی بر جهت‌گیری گفت‌و شنود و جهت‌گیری همنوایی زنان متقاضی طلاق است، برای بررسی مفروضه همگنی ماتریس کوواریانس‌ها از آزمون کرویت موچلی استفاده شد و از آنجا که این مفروضه در مورد متغیر جهت‌گیری گفت‌و شنود ($\chi^2 = 41/3$, $p = 0/001$) و جهت‌گیری همنوایی ($\chi^2 = 69/3$, $p = 0/001$) برقرار نبود، به همین دلیل می‌توانیم از نتیجه آزمون‌های درون گروهی با تعدیل درجات آزادی و با استفاده از نتایج آزمون هوین فلت استفاده کنیم. در ادامه نتایج آزمون تحلیل واریانس اندازه‌گیری مکرر 3×2 برای مقایسه دو گروه آزمایش و گواه و در سه مرحله پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری برای متغیرهای پژوهش ارائه گردید.

جدول ۳. نتایج آزمون معناداری تحلیل واریانس چند متغیری (MANOVA) در گروه‌های مورد پژوهش

نام آزمون	مجموع درجات	میانگین	F	سطح معنی‌داری	مجذور اتا
مجذورات آزادی	درجات آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی‌داری	مجذور اتا

۰/۶۱۵	۰/۰۰۱	۴۴/۸	۳۷۷/۳	۵	۱۸۸۶/۷	کرویت فرض شده
۰/۶۱۵	۰/۰۰۱	۴۴/۸	۱۲۹۶/۷	۱/۴۵	۱۸۸۶/۷	متغیر جهت‌گیری گفت‌و شنود و گرین هاوس- گیسر
۰/۶۱۵	۰/۰۰۱	۴۴/۸	۱۲۰۲/۵	۱/۵۹	۱۸۸۶/۷	جهت‌گیری هم‌نوایی هوبن- فلت
۰/۶۱۵	۰/۰۰۱	۴۴/۸	۱۸۸۶/۷	۱	۱۸۸۶/۷	باند بالا

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که در گروه‌های مورد مطالعه از نظر حداقل یکی از متغیرهای وابسته تفاوت معناداری وجود دارد. مجذور اتا نشان می‌دهد تفاوت بین دو گروه با توجه به متغیرهای وابسته در مجموع معنادار است و میزان این تفاوت ۶۱/۵ درصد است که از نظر آماری قابلیت اعتنا و تعمیم‌پذیری را دارد. بنابراین گزارش نتایج دقیق در اثرات ساده و تعاملی به شرح جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴. نتایج تحلیل واریانس اندازه‌گیری مکرر ۲×۳ به منظور بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی بر جهت‌گیری گفت‌و شنود و جهت‌گیری هم‌نوایی در زنان متقاضی طلاق

توان آماری	اندازه اثر	معناداری	F	نام آزمون	
۱	۰/۸۰۰	۰/۰۰۱	۵۴/۰۵	اثر اصلی گروه	
۱	۰/۷۶۰	۰/۰۰۱	۴۴/۹	اثر اصلی سه مرحله اجرا	جهت‌گیری گفت‌و شنود
۱	۰/۸۰۴	۰/۰۰۱	۵۵/۲	اثر اصلی گروه	
۱	۰/۷۷۱	۰/۰۰۱	۴۵/۳	اثر اصلی سه مرحله اجرا	جهت‌گیری هم‌نوایی

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که اثر اصلی گروه برای ($F=54.05, P<0.05, \eta^2=0.800$) جهت‌گیری گفت‌و شنود و ($F=44.9, P<0.05, \eta^2=0.760$) جهت‌گیری هم‌نوایی تفاوت معناداری وجود دارد. نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد در متغیر جهت‌گیری گفت‌و شنود اثر اصلی سه مرحله پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری معنادار است. همچنین در متغیر جهت‌گیری هم‌نوایی نیز اثر اصلی سه مرحله پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری معنادار است. به عبارتی بین نمرات جهت‌گیری گفت‌و شنود و جهت‌گیری هم‌نوایی در سه مرحله پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری با لحاظ کردن گروه‌های مختلف آزمایش و گواه تفاوت معناداری وجود دارد. در ادامه بررسی تفاوت‌های مشاهده شده در اثر اصلی زمان (سه مرحله اجرا) از آزمون تعقیبی بونفرونی استفاده شد که نتایج آن در جدول ۵ ارائه شده است.

متغیر	مرحله ۱	مرحله ۲	تفاوت میانگین (I-J)	معناداری
جهت‌گیری گفت‌و شنود	پیش‌آزمون	پس‌آزمون	-۷/۹۱*	۰/۰۰۱
	پیش‌آزمون	پیگیری	-۵/۷۴*	۰/۰۰۱
جهت‌گیری هم‌نوایی	پیش‌آزمون	پس‌آزمون	-۸/۰۱*	۰/۰۲۱
	پیش‌آزمون	پیگیری	-۶/۴۶*	۰/۰۰۴

با توجه به جدول ۵ می‌توان مشاهده کرد که به طور کلی نمرات جهت‌گیری گفت‌و شنود زنان متقاضی طلاق از مرحله پیش‌آزمون به پس‌آزمون و پیگیری افزایش یافته است که این نشان دهنده تاثیر آموزش آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی بر جهت‌گیری گفت‌و شنود در این زنان است. در متغیر جهت‌گیری گفت‌و شنود تفاوت بین مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون ($d=-7.91, p>0.05$) و پیش‌آزمون پیگیری ($d=-5.74, p<0.05$) معنادار است. با توجه به جدول ۲ همچنین می‌توان مشاهده کرد که به طور کلی نمرات جهت‌گیری هم‌نوایی زنان متقاضی طلاق از مرحله پیش‌آزمون به پس‌آزمون و پیگیری کاهش یافته است که نشان دهنده تاثیر آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی بر کاهش جهت‌گیری هم‌نوایی است. همانطور که مشاهده می‌شود در متغیر جهت‌گیری هم‌نوایی زنان متقاضی طلاق تفاوت بین مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون ($d=-8.01, p<0.05$) و پیش‌آزمون و پیگیری ($d=-6.46, p<0.05$) معنادار است.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تعیین اثربخشی آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی بر جهت‌گیری گفت‌وشنود و جهت‌گیری هم‌نوایی در زنان متقاضی طلاق انجام شد. نتیجه حاصل از پژوهش حاضر نشان داد آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی بر جهت‌گیری گفت‌وشنود مؤثر است. نتیجه حاصل با نتیجه پژوهش هاستاساری و همکاران (۲۰۲۲)، گوساکووا و همکاران (۲۰۲۱)، دوگال و همکاران (۲۰۲۱) و الکاید و همکاران (۲۰۲۱) همسو است. در تبیین یافته حاضر می‌توان گفت: شناخت‌ها و رفتارهای مشکل‌آفرین و مسئله‌ساز زوجین آموخته شده است. بنابراین الگوهای ارتباطی خاصی که در خانواده وجود دارد باعث تداوم یافتن شناخت‌ها و رفتارهای مشکل‌ساز می‌شوند. زنان دارای مشکل ارتباطی دچار نقص در مهارت‌های ارتباطی، حل مسئله، مدیریت استرس، ابراز هیجان‌ها و غیره هستند که تداوم آن‌ها باعث افزایش مشکلات ارتباطی بین آن‌ها و همسرانشان می‌شود (هاستاساری و همکاران، ۲۰۲۲). این درمان به ریشه‌یابی نارضایتی‌های موجود در روابط میان زوجین می‌پردازد و سعی در برطرف کردن آن‌ها دارد (چلرت و همکاران، ۲۰۱۷). این درمان در ابتدا به زوج‌ها در مورد چگونگی و چرایی بروز تعارضات آموزش می‌دهد و سپس ابزارها و فن‌هایی برای حل و فصل این تعارضات در اختیار آن‌ها قرار می‌دهد (هولیمین و همکاران، ۲۰۱۶). افزایش جهت‌گیری گفت‌وشنود موجب الگوی ارتباطی سازنده در زنان متقاضی طلاق شده و آن‌ها را در بررسی همه‌ی راه‌حل‌های ممکن برای رفع تعارضات کمک می‌کنند (گوساکووا و همکاران، ۲۰۲۱). به‌طور کلی ایماگو‌تراپی سعی می‌کند به زنان متقاضی طلاق کمک کند تا به روابط آگاهانه برسند. طبق نظریه هندریکس، این رویکرد باعث درمان آسیب‌هایی می‌شود که فرد در دوران کودکی با آن روبه‌رو شده است. تأکید این رویکرد بر گفت‌وگوی زوجین و یادگیری مهارت‌های گفت‌وگوست تا از این طریق، یاد بگیرند که به‌گونه‌ای با محیط ارتباط برقرار کنند که فضای امنی برای ابراز خویشتن برایشان فراهم شود (دوگال و همکاران، ۲۰۲۱)؛ بدین ترتیب در این پژوهش تلاش شد تا شنونده خوبی بودن و هنر همدلی به افراد گروه نمونه آموزش داده شود. همچنین در تبیین پایداری تأثیر آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی بر جهت‌گیری گفت‌وشنود در زنان متقاضی طلاق می‌توان گفت با توجه به اینکه آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی به افراد کمک می‌کند تا در خصوص مشکلاتشان با همسرانشان گفت‌وگو کنند، همین امر موجب می‌شود تا با گفت‌وگو سعی در حل مشکل به‌وجود آمده نمایند و از قهر و سرزنش خودداری کرده و تلاش کنند احساساتشان را به همسرشان ابراز کنند؛ همدیگر را در موقعیت‌های مختلف درک کنند، به‌جای کناره‌گیری از بحث، به‌صورت شفاف و منطقی باهم صحبت کنند و پس از بحث‌وجدل در مورد مشکل و رسیدن به یک‌راه حل منطقی، باهم صمیمی شوند (الکاید و همکاران، ۲۰۲۱) بنابراین همین امر موجب شده است که حتی در زمان سپری شده بعد از مداخله نیز برای زنان متقاضی طلاق کارآمد باشد.

یافته‌های حاصل از پژوهش حاضر نشان داد که آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی بر جهت‌گیری هم‌نوایی مؤثر است. نتیجه حاصل با نتایج پژوهشگرانی چون نپ (۲۰۲۲)، نوی شارای (۲۰۲۱)، لوکوئت (۲۰۱۷) و هندیکس و همکاران (۲۰۱۵) همسو است. در تبیین یافته حاضر می‌توان گفت: جهت‌گیری هم‌نوایی با افزایش تعارض‌های زناشویی رابطه دارد و ریشه در ارتباط فرد با والدین خود دارد (نوی شارای، ۲۰۲۱). صاحب‌نظران رویکرد ایماگو‌تراپی معتقدند که یکی از اصلی‌ترین علل طلاق و مشکلات زناشویی میان زوج‌ها، وجود زخم‌های التیام نیافته در هر یک از زوج‌ها و تأثیر آن‌ها بر روابط فعلی آنان است. این رویکرد به زنان متقاضی طلاق کمک می‌کند تا با درک فرایندهای ناخودآگاه، مهارت‌هایی را برای التیام این زخم‌ها و جداسازی روابط زناشویی از تأثیرات گذشته پیدا کنند و به این شکل شرایط ایجاد روابط سالم همراه با درک و همدلی و ایجاد فضای امن برای ابراز سالم خشم و ناراحتی را فراهم آورند (نپ، ۲۰۲۲). همچنین تمرین‌های افزایش رفتارهای توجهی و مراقبتی مانند مدیریت خشم، انجام فعالیت‌های مفرح مشترک، شناخت ویژگی‌های مثبت و منفی خود، والدین و همسران و بازسازی تصویر ذهنی واقعی از همسر خویش به زوج‌ها جهت حل مشکلات، بهبود صمیمیت و کاهش جهت‌گیری هم‌نوایی میان زوج‌ها کمک شایانی می‌کند (لوکوئت، ۲۰۱۷). از سوی دیگر می‌توان گفت زنان در این آموزش آموختند که با در میان نهادن مسائل و مشکلات و نگرانی‌های خود با یکدیگر می‌توانند از گیر افتادن در تعاملات منفی، خود را نجات بخشند و تعارضات به وجود آمده در رابطه را حل و فصل نمایند. هرچه تعامل‌ها میان همسران بیشتر باشد و این تعامل‌ها توأم با محبت و همدلی بیشتری باشد، همسران از با هم بودن و رابطه زناشویی، رضایت بیشتری خواهند داشت. ارائه راه‌حل‌های ارتباط محور در این مداخله منجر به این شد که افراد توانمندی بیشتری در کاهش جهت‌گیری هم‌نوایی در خود یافته و در ارتباطات خویش از آن استفاده مناسب نمایند. در تبیین پایداری تأثیر آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی بر جهت‌گیری هم‌نوایی می‌توان گفت با توجه به اینکه در این جلسات از آموزش فن

اثربخشی آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی بر جهت‌گیری گفت‌و شنود و جهت‌گیری همنوایی در زنان متقاضی طلاق
Effectiveness of Imago Therapy-Based Skills Training on Conversational Orientation and Compliance Orientation ...

گفت‌وگو و همدلی برای رسیدن به روابط آگاهانه استفاده شد که به تبع آن مهارت‌هایی چون گفت‌وگو، گوش دادن و دیدن نقاط مثبت همسر آموخته شد بنابراین آموختن این مهارت‌ها باعث کاهش جهت‌گیری همنوایی در زنان متقاضی طلاق شد که حتی در طول زمان نیز پایدار بود.

به‌طور کلی نتایج حاکی از اثربخشی آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی بر افزایش جهت‌گیری گفت‌و شنود و کاهش جهت‌گیری همنوایی در زنان متقاضی طلاق بود. به‌عبارت‌دیگر این شیوه درمانی به‌طور معناداری باعث افزایش الگوی ارتباطی سازنده و کاهش الگوهای ارتباطی افزایش‌دهنده طلاق شد. پس این روش درمانی به‌عنوان یک روش درمانی کارآمد، کاربردی و مؤثر قابلیت استفاده و کاربرد در مراکز و کلینیک‌های درمانی را در جهت بهبود ویژگی‌های روان‌شناختی زوجها و سلامت آن‌ها دارد. در نتیجه مشاوران و درمانگران می‌توانند از روش آموزش مهارت‌های مبتنی بر ایماگو درمانی برای افزایش جهت‌گیری گفت‌و شنود و کاهش جهت‌گیری همنوایی استفاده کنند. از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به روش نمونه‌گیری در دسترس و عدم استفاده از زوجین به‌طور هم‌زمان اشاره کرد. پیشنهاد می‌گردد در پژوهش‌های آتی از نمونه‌گیری تصادفی استفاده شود؛ همچنین از آنجا که واحد نمونه پژوهش حاضر زنان متقاضی طلاق بود؛ پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی از زوجین متقاضی طلاق استفاده شود.

منابع

- اردانی، م. (۱۳۹۹). اثربخشی خانواده درمان سیستمی بر نگرش ناکارآمد و صمیمیت زوجین دارای تعارض زناشویی. سومین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی، مشاوره، تعلیم و تربیت.
- امینی خویی، ن؛ شفیع آبادی، ع؛ دلاورف ع؛ نورانی پور، ر.ا. (۱۳۹۳). مقایسه اثربخشی دو رویکرد آموزش مهارت‌های زندگی و ایماگو تراپی در بهبود الگوهای ارتباطی زوجین جوان شهر بوشهر. پژوهش‌های مشاوره، ۱۳(۵۰)، ۷۷-۵۶. <http://ensani.ir/fa/article/423414>
- رضائی، م؛ استوار، افشین. (۱۳۹۶). اصول گزارش نتایج آزمون‌های آماری متداول در مقالات علمی علوم پزشکی. دومانهامه طب جنوب، ۲۰(۱)، ۱۰۳-۹۰. URL: <http://ismj.bpums.ac.ir/article-1-864-fa.html>
- کوروش نیا، م؛ لطیفیان، م. (۱۳۸۶). بررسی روایی و پایایی ابزار تجدید نظر شده‌ی الگوهای ارتباطی خانواده. فصلنامه‌ی خانواده پژوهی، ۳(۱۲)، ۸۷۵-۸۵۵. <https://www.sid.ir/fa/Journal/ViewPaper.aspx?ID=104117>
- محناپی، س؛ پولادی ریشه‌ری، ع؛ گلستانه، س.م؛ کیخسروانی، م. (۱۳۹۸). اثربخشی زوج درمانی به روش ایماگو تراپی هندریکس بر بهبود الگوهای ارتباطی زوجین و کاهش طلاق عاطفی در زوجین متقاضی طلاق شهر بوشهر. نشریه روان پرستاری، ۷(۱)، ۸-۱.
- URL: <http://ijpn.ir/article-1-1248-fa.html>
- Alkayed, N. K., & Alsharah, H. S. (2021). The Contribution of Marital Communication Patterns and Insecure Attachment to the Family of Origin in Prediction of Emotional Separation Among Wives Who Refer to the Sharia Courts in Jordan. *Journal of Al-Quds Open University for Educational & Psychological Research & Studies*, 12(36), 29. https://digitalcommons.aaru.edu.jo/jaou_edpsych/vol12/iss36/2
- Bevan, J. L., Urbanovich, T., & Vahid, M. (2021). Family communication patterns, received social support, and perceived quality of care in the family caregiving context. *Western Journal of Communication*, 85(1), 83-103. <https://doi.org/10.1080/10570314.2019.1686534>
- Dugal, C., Brassard, A., Claing, A., Lefebvre, A. A., Audet, A., Paradis-Lavallée, R., ... & Péloquin, K. (2021). Attachment Insecurities and Sexual Coercion in Same-and Cross-Gender Couples: The Mediation Role of Couple Communication Patterns. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 47(8), 743-763. <https://doi.org/10.1080/0092623X.2021.1944937>
- Fitzpatrick, M. A. (2004). Family communication patterns theory: Observations on its development and application. *Journal of Family communication*, 4(3-4), 167-179. Retrieved from: <https://doi.org/10.1080/15267431.2004.9670129>
- Gehlert, N. C., Schmidt, C. D., Giegerich, V., & Luquet, W. (2017). Randomized controlled trial of imago relationship therapy: Exploring statistical and clinical significance. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 16(3), 188-209. <https://doi.org/10.1080/15332691.2016.1253518>
- Gettings, P. E., & McNallie, J. (2021). Examining Grandparents' Perceptions of Expectations and Family Communication Patterns in the Development of Grandparent-Grandchild Relationships. *Journal of Family Communication*, 21(4), 287-305. <https://doi.org/10.1080/15267431.2021.1976183>
- Gusakova, S., Chin, K., Ascigil, E., Conley, T. D., Chakravarty, D., Neilands, T. B., ... & Darbes, L. A. (2021). Communication patterns among male couples with open and monogamous agreements. *Archives of Sexual Behavior*, 50(4), 1419-1431. <https://doi.org/10.1007/s10508-020-01821-9>
- Hastasari, C., Setiawan, B., & Aw, S. (2022). Students' communication patterns of islamic boarding schools: the case of Students in Muallimin Muhammadiyah Yogyakarta. *Heliyon*, 8(1), e08824. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e08824>

- Hendrix, H., Hunt, H. L., Luquet, W., & Carlson, J. (2015). Using the Imago dialogue to deepen couples therapy. *The Journal of Individual Psychology*, 71(3), 253-272. <https://doi.org/10.1353/jip.2015.0029>
- Holliman, R., Muro, L., & Luquet, W. (2016). Common factors between couples therapists and imago relationship therapy: A survey of shared beliefs, values, and intervention strategies. *The Family Journal*, 24(3), 230-238. <https://doi.org/10.1177/1066480716648693>
- Hovick, S. R., Thomas, S. N., Watts, J., & Tan, N. Q. (2021). The influence of family communication patterns on the processing of messages to increase family health history seeking intentions. *Health communication*, 36(4), 424-432. <https://doi.org/10.1080/10410236.2019.1693129>
- Jiao, J. (2021). Family communication patterns and emerging adults' attachment with parents and romantic partners. *Communication Research Reports*, 38(4), 229-240.
- Knapp, J. M. (2022). Doing imago relationship therapy in the space-between. *Journal of Marital and Family Therapy*, 48(2), 669-670. <https://doi.org/10.1111/jmft.12527>
- Koerner, A. F., & Fitzpatrick, M. A. (2002). Toward a theory of family communication. *Communication theory*, 12(1), 70-91. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2002.tb00260.x>
- Kramer, C. (2018). Imago Therapy in Action: Moving From Rupture to Repair. *group*, 42(2), 167-171.
- Luquet, W. (2017). Imago relationship therapy. In *Behavioral, Humanistic-Existential, And Psychodynamic Approaches To Couples Counseling* (pp. 148-177). Routledge.
- Luquet, W., & Muro, L. (2018). Imago relationship therapy alignment with marriage and family common factors. *The Family Journal*, 26(4), 405-410. <https://doi.org/10.1177/1066480718803342>
- Noy-Sharav, D. (2021). Corrective Emotional Experience in Couple Therapy: An Integration between Imago Approach and Psychoanalytic Concepts in Light of Neuropsychological Studies. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 20(4), 319-339. <https://doi.org/10.1080/15332691.2020.1860178>
- Nurmawati, N., & Hasan, F. (2022). The Relationship of Parents' Divorce and Self-Acceptance of Students of High School, Tegalwaru District, Karawang Regency Class 12, Force of 2022. *Budapest International Research and Critics Institute (BIRCI-Journal): Humanities and Social Sciences*, 5(2), 10434-10443. <https://doi.org/10.33258/birci.v5i2.4857>
- Parker, G., Durante, K. M., Hill, S. E., & Haselton, M. G. (2022). Why women choose divorce: An evolutionary perspective. *Current Opinion in Psychology*, 43, 300-306. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2021.07.020>
- Penwarden, S. (2021). A person as becoming over time: contrasting the theological view of a person as imago Dei with the narrative therapy notion of telos. *Practical Theology*, 14(3), 186-198. <https://doi.org/10.1080/1756073X.2020.1792676>
- Ramos, A., Moors, A. C., Dours, N. O., & Jonathan, N. (2022). Surface and complex representation of diverse intimate relationships: insights from a content analysis of marriage and family therapy resources. *Sexuality & Culture*, 1-21.
- Refahi, Z., Dastan, N., & Ashrafi, H. (2020). Prediction of aggression in children based on domestic violence and communication patterns. *Quarterly journal of child mental health*, 7(2), 55-65. <http://childmentalhealth.ir/article-1-1001-en.html>
- Shaw, R. B., Giroux, E. E., Gainforth, H. L., McBride, C. B., Vierimaa, M., & Ginis, K. A. M. (2022). Investigating the influence of interaction modality on the communication patterns of spinal cord injury peer mentors. *Patient Education and Counseling*, 105(5), 1229-1236. <https://doi.org/10.1016/j.pec.2021.09.008>
- Sznitman, G. A., Zimmermann, G., & Van Petegem, S. (2019). Further insight into adolescent personal identity statuses: Differences based on self-esteem, family climate, and family communication. *Journal of adolescence*, 71, 99-109. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2019.01.003>

شپوهنگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی